

ליל שבת: זמירות – שלום לבן דודי

שלום לך דודי / ר' שלמה ו' גבירול

שְׁלוֹם לְךָ, דוֹדֵי הַצַּח וְהַאֲדָמוֹן,
שְׁלוֹם לְךָ מֵאֵת רִקְהָ כְּמוֹ רִמּוֹן,
לְקִרְאֵת אַחוּתְךָ רוֹץ, צֵא נָא לְהוֹשִׁיעָה
וְצִלַּח כְּבֹן יְשִׁי רַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן
מֵה לָךְ יִפְהַפְיָהּ, כִּי תַעֲוֹרְרִי אֶהְבָּה
וּתְצַלְצְלִי קוֹלְךָ כְּמַעִיל בְּקוֹל פְּעֲמוֹן
הַעֵת אֲשֶׁר תַּחְפוֹץ אֶהְבָּה – אַחִישְׁנָה
עִתָּהּ, וְעֲלֵךְ אֶרֶד כְּטַל חֶרְמוֹן.

בפיוט זה מקובל לראות ביטוי נוסף לאלגוריה הקסומה ממגילת שיר השירים שבה מתוארים קשרי הגומלין המופלאים שחולקים ביניהם כנסת ישראל והקדוש ברוך הוא, הרעיה והדוד; היפהפייה וה"אח" – מהווים מטאפורות מובהקות במסגרת משל עתיק יומין המבטא את היחסים השוררים בין עם ישראל לבורא העולם. בעומק הגלות, כשאפלה מרחפת על ראשו של העם, קוראת האומה לצור ישעה ומעוררת אותו לגאול אותה, בלא דיחוי, מייסוריה העזים. הדוד, מצדו, תמה על ניסיונה הנמהר של הרעיה להאיץ בו, לנוכח הצורך להתאזר בסבלנות ולצפות – לא בלי קשיים – למועד המתאים.

הדיאלוג הנרקם בין הרעיה לדוד מטובל בגילויי אהבה וכיסופים המבטאים בנמשל את הברית הנצחית הכרותה ביניהם. במסגרת זו עושה הפייטן שימוש נרחב בדימויים חושניים המעוררים רגשות ססגוניים בקרב הקורא, הקשורים הדוקות במראות ובצלילים המאפיינים את דמותם של הרעיה והדוד.

המעניין הוא, שהרקע האסוציאטיבי שעליו נשען הפיוט במסורת היהודית, אלגוריית שיר השירים, קושר אותו באופן מידי לתבנית המשל מבלי להותיר לנו, הקוראים, את האפשרות לקרוא אותו נטול הקשר, כשיר אהבה רומנטי המושר בפי זוג נאהבים.

ה"קפיצה" המידית היישר לעבר תבנית המשל, שהורגלנו בה בלא משים, מאבדת את החן הטמון בפיוט, ואף חמור מזה – את עצמת הרגשות החבויות בו במקורו. דילוג על הרובד הפשטני המעצב את השיר והמעניק לו את יופיו, מסלק ממנו את התשתית שעליה הוא ניצב, ובכך מגיש

לנו את הפיוט כבית נטול יסודות; כקישוטי כלה בלא אישה...

שלילת בסיסו של השיר ופסיחה חפוזה לעבר הפרשנות האלגורית המוענקת לו, מותירה אותו אפוא כנשמה בלא גוף; כמו רוח רפאים המשוטטת בחוצות, המעמידה פנים כאילו פני-אדם לה.

כך גם ביחס לספרות הפרד"ס. הפרשנות הרב-שכבתית של המסורת, פישט, רימוז, דירש וסיוד – לעולם לא תהין ליטול את התשתית שעליה היא נשענת, וכמאמרם של חז"ל בתלמוד: "אין מקרא יוצא מדי פשוטו" (בבלי, שבת סג ע"א). התייחסות ל"מעשה בראשית" למשל, כ"מגילת סתרים" חסרת פשר, קרי: תוך שלילת רובד הפשט – שומט מהמקרא [שלא לחינם מכונה "שירה"] את הקרקע שעליה הוא עומד, כעין האמור בביקורתו היוקדת של הרמב"ן, מגדולי חכמי הנסתר דווקא – על פירושו של גדול הרציונליסטים, הרמב"ם, בפתיחת פרשת וירא (בראשית, יח א). הרמב"ן מחדד שם אפוא כי אימוץ גישתו של ה"מימוני" בפסוקים אלו, שלפיה רק במחזה נדמו המלאכים לאברהם ולא במציאות הריאלית – תוביל אותנו לאבסורד שאי אפשר להלמו – שאף שרה לא לשה עוגות, "ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל מראה [...] כחלומות השקר".

פשוטו של מקרא, כמו פשוטו של פיוט, מהווה אפוא מפתח-יסוד בהבנת יתר הנדבכים הפרשניים המוחלים עליו. רק התמקמותם בבסיס הפרשנות, כתשתית גופנית-חומרית מוצקה, תאפשר ליתר השכבות לפעול את פעולתן עלינו, בבחינת: "נפש בריאה בגוף בריא".

אופיר אחימאיר

מרצה בהתמחות לספרות ובתכנית בני ישיבות

על דיבור ורגישות

עלינו טוב, והוא ישיב לנו כדין זה בחזרה, שכן אנו חשבנו עליו טוב.

נמצא שמחשבה טובה עושה את המציאות הרבה יותר זכה ונקייה. ויותר מכל – יפה ואמתית.

גם אם חושבים על מישהו משהו רע, כדאי להעיר לו על כך, מתוך הציווי "לא תשנא את אחיך בלבבך". יש לומר לו בעדינות מה אנו מרגישים, שאנו מקווים שזה לא באמת כך מצדו, ושאו רוצה לשנות את הרגשתנו. לא צריך לומר את הכול, אך העיקר לשתף ולדבר.

הדיבור והשיתוף דורשים אכן מאמץ וכוחות נפש וצריך לעבוד על כך. בלתי אפשרי לשנות את עצמנו ואת העולם בן-רגע, אך קודם כול עלינו לשחרר את עצמנו מכבלי הדימוי והמחשבה הנסתרת; לבוא ולשתף, בעדינות וברגישות. זה מתחיל אצלנו ואט אט גם הסביבה מרגישה זאת. חברה משוחררת ומשתפת היא כזו שיש בה אוויר הרבה יותר נקי. כאשר אדם שומר בלבו מחשבות על האחר – האחר מרגיש זאת, כי הלב רואה ללב. לא תמיד זה באופן מודע, אך בסופו של דבר אנו מרגישים מה חושבים עלינו וגם בשל זה. חשוב לא לטמון בלב, אלא לדבר ולשתף.

כמו שלדיבור יש השפעה ישירה ביחס לזולת, כך גם המחשבה, שהרי היא חלק בלתי נפרד מהנפש המשפיעה על האדם במידה גדולה יותר ולטווח רחוק יותר מאשר הדיבור. לכן חשוב להימנע ממחשבות שליליות על הזולת ולהרבות במחשבות חיוביות. מחשבה טובה יוצרת מציאות טובה ודיבור טוב יותר.

(מתוך שיחה של הרב דב זינגר לפרשת ויחי, תשס"ח. ומתוך לדעת את המידות, הרב שניאור זלמן גופין).

שרון רוחם

סטודנטית בהתמחויות לספרות וללימודי ארץ ישראל

בפרשתנו מסופר שלאחר מות יעקב ניגשים האחים אל יוסף ומתחננים לפניו שלא יפגע בהם. בקשה זו מעלה תהיות, שכן ידוע לנו כי האחים התפייסו כבר עם יוסף לאחר שהתאחדו. ומדוע, אם כן, הם חוששים ממנו, שהוא עצמו ובשרם?

בעניין זה מסופר על אדם הנוסע בכביש בשעה מאוחרת בלילה. לפתע אירע תקר בגלגל הרכב. הוא מבין שעליו להחליף את הגלגל ומחפש בתא המטען את המגבה (ג'ק) שלו. והנה השכח עיניו. הוא נזכר כי אתמול נתן אותו לשכנו וזה האחרון עדיין לא השיבו לו.

לפתע הוא מבחין מרחוק באור הבוקע מתוך בית. הוא נמלך בדעתו לרגע ואז מחליט לגשת ולבקש מבעל הבית מגבה. בדרך, שארכה דקות ארוכות, חשב לעצמו: "ודאי הוא יטען כלפיי 'מה אתה מעיר אותי בשתיים בלילה?' ואני אענה 'הייתי חייב מגבה', והוא ישיב לי: 'אז תישן ברכב'. אענה לו: 'אבל אני חייב להגיע הביתה', והוא יענה: 'אבל מה זו אשמת? למה אני צריך לסבול?'. אמשיך ואומר: 'הילדים שלי מחכים בבית' והוא יענה 'ואת שלי הערת'..."

לבסוף, כשהגיע למפתן הבית ודפק על הדלת, בעל הבית פתח את הדלת בעיניים טרוטות. הסתכל עליו בעל הרכב ואמר: "יודע מה? אם אתה כל כך אכזרי, לא צריך טובות!!! אל תביא את המגבה!" והלך.

האחים פונים אל יוסף ומניחים שיודעים מה הוא יחשוב – שרוצה לפגוע בהם. אולי הם חושבים כך, אך מדוע אינם משתפים אותו במחשבותיהם ואומרים לו שהם מפחדים שיפגע בהם? ייתכן שאם לא היו משתפים אותו במחשבותיהם, יוסף לא צריך היה להשיב להם כמו שהשיב, והדו-שיח שהתקיים ביניהם היה משתנה מקצה לקצה.

כך זה גם במחוזות חיינו. אם נחשוב שהאחר חושב עלינו טוב, ממילא תשתנה המציאות והוא באמת יהיה טוב כלפינו. אנו נתנהג אליו בצורה שמתנהגים למי שחושב

בכל דרכיך דעהו המחקר והמקרא

הביאה לדפוס: ברוריה מכמן

אפילו במקצוע עדין ומסובך זה של מקרא אין אפשרות להינזר מהישגי המדע והמחקר המודרני. פרשן בן ימינו שאינו מבין מה ערך הכתובות העתיקות הדוקומנטים המקבילים והממצאים הארכיאולוגיים, אל ייגש היום לפרש מקרא. הוא אינו מסוגל להבין את הדברים לעומקם ולהיקפם. המתעלם מרקעם ההיסטורי של דברי הנביאים – והוא ניתן היום להבהרה בהרבה מקרים – גם מתוכנם ומשמעותם של הדברים הוא מתעלם. קול דברים הוא שומע ותמונה של התקופה אינו רואה ותורת הנביא אינו מבין. נאמר בישעיהו כי "בשנת בא תרתן אשדודה בשלוח אותן סרגון מלך אשור וילחם באשדוד וילכדה" – כלום אין עניין בעובדה, שזה עתה מצאו בחפירות אשדוד בן זוג לפסוק זה בדמות שבר אסטילה של סרגון מלך אשור עצמו? אי אפשר להינזר מן המדע. הוא פוקח עיניים ומרחיב ידע. מובן – "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" ונאמר עוד: "צדיקים ילכו בס ופושעים ייכשלו בס". שומה על אדם להוסיף דעת, ללכת ולא להיכשל. זה כל הקושי. אילו היו הדברים קלים, כי אז היה אדם הראשון יושב עדיין בגן עדן, פטור מלהבחין בין טוב לרע, בין נכון ללא נכון ברם, אנו מצויים להבחין. וההבחנה על כל פנים של אנשי בינה ומדע אינה קלה שטחית, חיצונית: "אל תדבר על נוסח, משוך ידך מהיסטוריה, אל תחרוג מפרוש חז"ל, אל תחלוק על רש"י". הקריטריון הוא שונה, נכון יותר, וכמו כל דבר נכון, קשה יותר; הקריטריון היחיד בין גישה מדעית היוצאת מן ההנחה של מסורת ואמונה, ובין גישה מדעית הצומחת מאכסיומה של כפירה היא אחת בלבד ואין אחרת: אמת.

זהו קטע מתוך מאמר:

יהודה אליצור, "אמונה ומדע בפרשנות המקרא", תשכ"ו

בתוך אתר דעת: <http://www.daat.ac.il/daat/mahshevt/elitzur1.htm>

(פרופ' יהודה אליצור לימד מקרא באוניברסיטת בר-אילן)